

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

СИДОРЧУК Іванна¹, РОГАТЮК Вадим²

¹ Хмельницький національний університет
i.sydorchuk@i.ua

² Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0009-0004-2893-9199>
vadimrogatyk4444@gmail.com

У статті конкретизовано поняття «фінансовий потенціал підприємства» як сукупність фінансових можливостей підприємства, які разом із внутрішнім управлінським впливом перетворюються у фінансові ресурси і служать для досягнення цілей його розвитку. Визначено систему взаємопов'язаних та взаємообумовлених принципів, що дозволять отримати максимальний ефект потенціалу. Процес формування механізму управління фінансовим потенціалом підприємства представлено як координаційну складну систему забезпечення взаємозв'язків між модулями підготовки й оцінки інформаційної бази, розробки управлінських рішень, оцінки їх досягнення та вибору раціонального рішення щодо ефективного управління фінансовою діяльністю підприємства.

Ключові слова: потенціал, фінансовий потенціал, фінансові ресурси, фінансове управління, система управління фінансовим потенціалом

<https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-5>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Фінансовий потенціал відіграє важливу роль у діяльності підприємства. Фінансові ресурси та пов'язані з ними грошові відносини формують усю діяльність суб'єктів підприємництва. Фінансовий потенціал задіяний у формуванні та розвитку всіх інших видів потенціалу підприємства, що у підсумку забезпечує ріст фінансових ресурсів та фінансової стійкості підприємства. У цьому зв'язку фінансовий потенціал має подвійну змістову природу, оскільки характеризує можливості та забезпечує кінцеві результати функціонування підприємства.

Водночас висока динаміка змін сьогодні у зовнішньому середовищі українських підприємств зумовлює необхідність розширення та поглиблення науково-обґрунтованого, системного та комплексного підходу, який забезпечить удосконалення самої системи управління фінансовим потенціалом підприємства та інструментарію його оцінки.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Значний внесок у формування теоретичних та організаційно-методичних засад формування, оцінки й управління фінансового потенціалу підприємства зробили українські та іноземні вчені-економісти, серед яких: А. Бондар, В. Боронос, А. Громова, О. Граціян, В. Задерецька, Л. Ляхович, В. Марченко, Г. Партин, М. Житар, Л. Ярова та інші.

Разом із тим подальші наукові дослідження й розробки доцільно зосередити на проблемах побудови дієвої системи управління фінансовим потенціалом підприємства, впровадження якої є важливим фактором підвищення ефективності діяльності підприємства, забезпечення його конкурентоспроможності та стійкого розвитку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є розвиток теоретико-методичних положень та розробка науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення управління фінансовим потенціалом підприємства в умовах трансформаційних змін сучасної економіки. Для досягнення поставленої мети необхідно дослідити підходи до розуміння економічної сутності фінансового потенціалу підприємства та визначити напрями вдосконалення управління фінансовим потенціалом підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Трактування сутності поняття «інноваційний потенціал підприємства»

Конкретизація теоретичного розуміння поняття «фінансовий потенціал підприємства», його класифікація та оцінювання закладені в основі наукового дослідження можливостей функціонального розвитку підприємства. Отже, виникає необхідність у визначенні теоретичної

основи у відповідності до концепції програмно-модульного управління суб'єктом господарювання під час оцінювання потенціалу задля дослідження ефективних напрямів розвитку підприємства.

За результатами проведеного аналізу та систематизації наукових джерел доцільно, на нашу думку, виділити наступні варіанти трактування сутності поняття «фінансовий потенціал підприємства»:

– фінансовий потенціал як можливість (здатність) підприємства: можливість підприємства генерувати позитивні грошові потоки в обсягах, адекватних його фінансовому становищу [1, с. 93]; сукупність наявних і потенційних можливостей підприємства щодо мобілізації та збільшення їхнього обсягу, трансформації їх у інші фактори виробництва відповідно до потреби з метою досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства [2]; певна сукупність фінансових можливостей підприємства, які характеризуються наявністю та організацією використання наявних ресурсів [3].

– фінансовий потенціал як сукупність фінансових ресурсів суб'єкта господарювання та можливостей для ефективного управління ним: сукупність власних і залучених фінансових ресурсів та можливостей щодо їхнього ефективного управління для забезпечення операційної та інвестиційної діяльності й досягнення загальносистемних цілей в умовах нестабільності факторів впливу зовнішнього середовища [4]; оптимальний обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних та перспективних витрат [5].

Визначаючи фінансовий потенціал у широкому контексті, варто зазначити, що йому притаманні властивості суб'єкта господарської діяльності або системи економічного характеру, що чітко виражена у можливостях фінансового розвитку, а саме здатності до самостійного відтворення та використання фінансових ресурсів у системі майбутніх операцій. Так, про наявність великої кількості різноманітних поглядів і тлумачень фінансового потенціалу свідчать підходи щодо розуміння фінансового потенціалу. Проте, дослідження сучасних наукових праць, показало, що в них відсутнє достатньо повне визначення категорії «фінансовий потенціал підприємства».

Вважаємо, що саме комплексний підхід дає можливість враховувати, як і кількісні, так і якісні показники формування, використання й розвитку фінансового потенціалу підприємства.

Таким чином, фінансовий потенціал підприємства – це сукупність фінансових можливостей підприємства, які разом із внутрішнім управлінським впливом перетворюються у фінансові ресурси і служать для досягнення цілей його розвитку.

3.2. Управління фінансовим потенціалом підприємства: концепція програмно-модульного підходу

Вищезазначене дає основу розглядати фінансовий потенціал як категорію фінансового управління. Між категоріями «фінансовий потенціал» та «фінансове управління» існує тісний зв'язок і взаємозалежність. Без ефективного фінансового управління неможливо нарощення і використання фінансового потенціалу в інтересах бізнесу.

Доцільно, на нашу думку, розглядати фінансовий потенціал суб'єктів господарювання як категорію управління не тільки фінансовою діяльністю, але й усім бізнесом підприємства.

Взаємозалежність фінансового потенціалу і системи фінансового управління наведена на рисунку 1.

Фінансовий потенціал формується протягом усього періоду функціонування суб'єкта господарювання, а його фінансова діяльність реалізується як процес. У цьому зв'язку, у результаті фінансової діяльності створюються можливості та параметри нарощення фінансового потенціалу підприємства, його фінансової міцності, а отже, і фінансові можливості вирішувати управлінські задачі різного характеру.

Для фінансової діяльності підприємства в сучасних умовах невизначеності економіки властиві тенденції росту суперечностей, складності проблем економічного, управлінського характеру. Дані обставини обумовлюють необхідність розвитку існуючих підходів до управління фінансовим потенціалом підприємств.

Основною цілю управління фінансовим потенціалом підприємства є оптимізація фінансових потоків з ціллю максимального збільшення позитивного результату діяльності. Для цього підприємству потрібно розробляти та ефективно реалізовувати відповідні стратегії фінансування.

Існуючі підходи [1; 3; 5; 6; 8; 10] щодо формування механізму управління фінансовим потенціалом підприємства орієнтовані, перш за все, на реалізацію трьох управлінських процедур:

- проведення діагностики фінансового потенціалу підприємства;

- здійснення оцінки структурної динаміки фінансового потенціалу;
- реалізація моніторингу фінансового потенціалу підприємства.

Рис. 1. Взаємозв'язок фінансового потенціалу і фінансового управління

Для підвищення ефективності управлінських заходів, направлених на підвищення ринкової вартості господарських суб'єктів, доцільним є структурування процесу управління фінансовим потенціалом.

Концепція програмно-модульного підходу до управління фінансовим потенціалом підприємства представлена на рисунку 2.

У запропонованій концепції запроваджено функції моніторингу та введено модель фінансового контролінгу, включає у себе не лише систематичний моніторинг досягнутих ключових фінансових показників, динаміку ринкової вартості бізнесу для отримання достовірної інформації і своєчасній корекції управлінських рішень у разі необхідності, але і компоненти прогнозування розвитку та досягнення заходів, передбачених програмою нарощення фінансового потенціалу підприємства.

Механізм управління фінансовим потенціалом підприємства є складною системою, на вході якої міститься увесь комплекс доступної інформації, яка свідчить про стан, тенденції та перспективи фінансової діяльності підприємства, який повинен пройти декілька етапів обробки і у результаті отримати управлінське рішення у формалізованому вигляді, що представляє програму заходів щодо оптимізації усіх аспектів розвитку фінансового потенціалу.

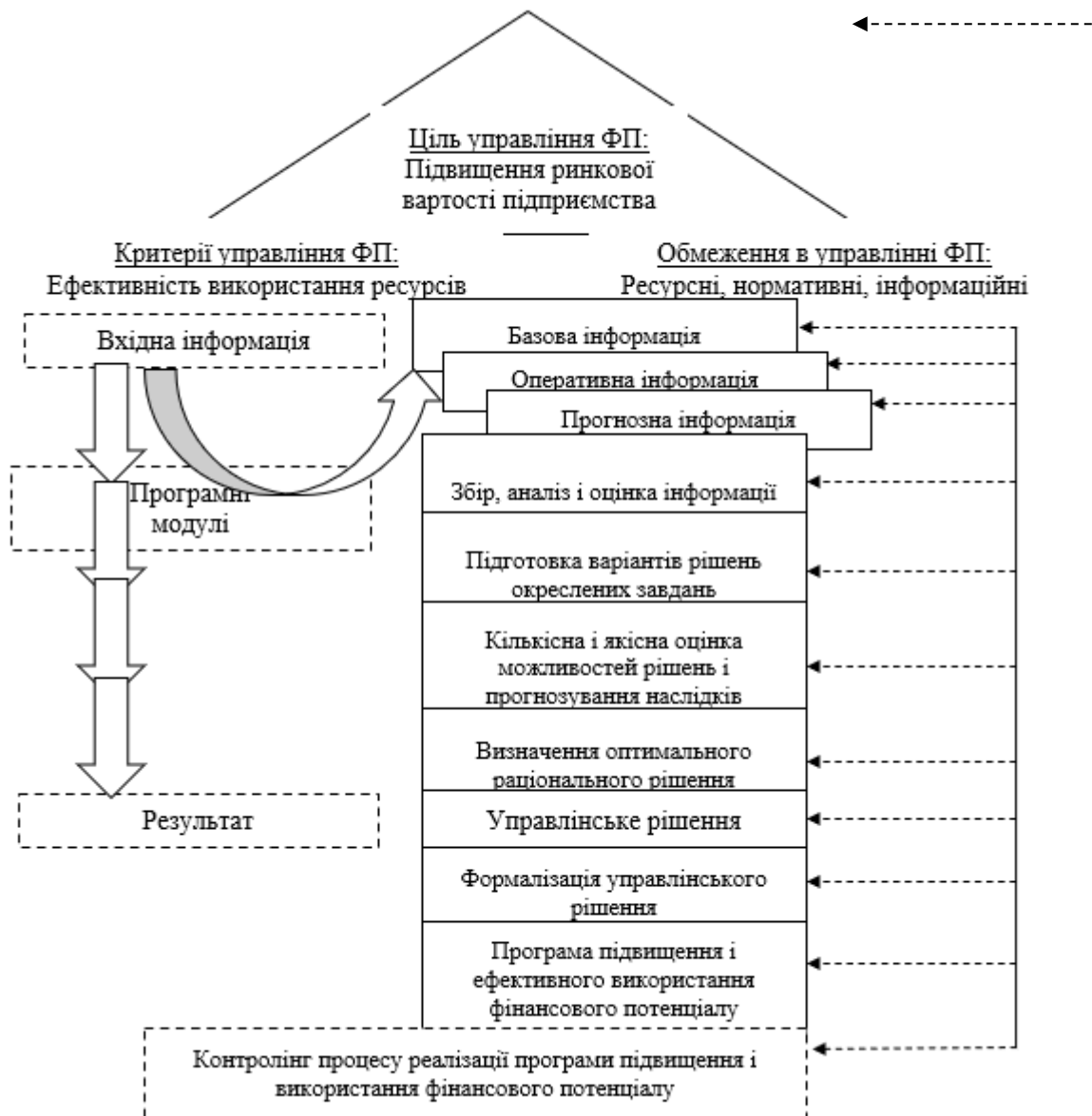

Рис. 2. Концепція програмно-модульного підходу щодо управління фінансовим потенціалом підприємства

Управління фінансовим потенціалом підприємства повинно базуватися на наступних взаємопов'язаних та взаємообумовлених принципах, що дозволять отримати максимальний ефект потенціалу, що використовується в цілях забезпечення стійкості розвитку суб'єкта господарювання:

- принцип адаптації до змін у зовнішньому середовищі, що полягає у отриманні максимальної вигоди від використання позитивних факторів та тенденцій макrorівня шляхом коригування рішень, що приймаються, та заходів впливу, що реалізуються, а також формування механізмів захисту від прояву негативних факторів і тенденцій;
- принцип стратегічної гнучкості, що полягає у забезпеченні виділення пріоритетних цілей та напрямків діяльності, їх під цілей та завдань;
- принцип акумуляції тимчасово вільних фінансових ресурсів, характеризується тим, що їх участь буде забезпечувати нарощення фінансового потенціалу підприємства і, як наслідок, збільшення його інвестиційних можливостей;
- принцип стимулювання передбачає зацікавленість всіх учасників функціонування підприємства у досягненні максимального результату;
- принцип транспарентності дає можливість отримати достовірну та повну інформацію про фінансові потоки підприємства.

Структурний зміст процесу формування механізму управління фінансовим потенціалом представлений на рисунку 3.

Для побудови структури управління фінансовим потенціалом підприємства доцільно застосувати принцип матричної організаційної структури управління з виокремленням центрів фінансової відповідальності, на основі програмно-модульного та функціонального принципу управління.

Рис. 3. Структурний зміст процесу формування механізму управління фінансовим потенціалом підприємства

Таким чином, механізм управління фінансовим потенціалом підприємства представляє собою координаційну складну систему забезпечення взаємозв'язків між модулями підготовки й оцінки інформаційної бази, розробки управлінських рішень, оцінки їх досягнення та вибору раціонального рішення щодо ефективного управління фінансовою діяльністю підприємства.

Управління фінансовим потенціалом повинно базуватись на цілеспрямованому впливові менеджерів на суб'єкт господарювання за допомогою спеціальних інструментів. Система ж управління визначає управління інформацією в взаємопов'язаних елементах системи, що характеризують фінансову діяльність підприємства та функції, що вона виконує.

Формування механізму управління повинно здійснюватися на основі прийнятої фінансової політики підприємства, програми розвитку його фінансового потенціалу, яка повинна враховувати також зміст амортизаційної та дивідендної політики, податкового навантаження, порядку умов розрахунків по дебіторській та кредиторській заборгованості, принципи оптимізації структури залученого капіталу і можливості підприємства генерувати грошові потоки у майбутньому.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

На основі дослідження та узагальнення теоретичних положень і практичного досвіду у сфері фінансового управління запропоновано науково-методичний базис вирішення проблеми побудови системи управління фінансовим потенціалом підприємства.

Основними завданнями системи управління фінансовим потенціалом підприємства є: збір, аналіз і оцінка інформації; підготовка варіантів рішень окреслених завдань; кількісна і якісна оцінка можливостей рішень і прогнозування наслідків; визначення оптимального раціонального рішення; управлінське рішення; формалізація управлінського рішення; програма підвищення і ефективного

використання фінансового потенціалу; контролінг процесу реалізації програми підвищення і використання фінансового потенціалу. Структурний зміст процесу формування механізму управління фінансовим потенціалом підприємства включає п'ять програмних модулів: аналіз фінансової діяльності (оцінка динаміки, активності, факторний аналіз її ефективності); визначення напрямків розвитку і підвищення ефективності фінансової діяльності; підготовка комплексу заходів щодо підвищення ефективності фінансової діяльності і альтернативних шляхів її рішення; оцінка та відбір критеріїв ефективних заходів і альтернативних шляхів їх реалізації; оцінка ризиків недосягнення запланованих результатів реалізації заходів.

Запропонована структура системи управління фінансовим потенціалом може слугувати теоретичною основою для розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності фінансового управління підприємства.

В умовах жорстокої конкуренції актуальним напрямом для підприємництва є розвиток інноваційної діяльності, впровадження інновацій, а отже, при оцінці фінансового потенціалу доцільно застосовувати категорії не лише ринкової вартості підприємства, а також і інноваційної вартості бізнесу. Дані питання потребують подальшого значного методичного обґрунтування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ляхович Л. А. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та управління. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 22. С. 92-98.
2. Бова В. А., Хринюк О. С. Сутність фінансового потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2017. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/102585/97661>.
3. Житар М. О., Ярова Л. С. Елементи механізму підвищення ефективності фінансового потенціалу підприємства. *Бізнесінформ*. 2020. № 11. С. 347-355.
4. Толпежніков Р. О. Сутність та методика оцінювання фінансового потенціалу підприємства. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2013. Вип. 2. Т. 1. С. 277-282.
5. Боронос В. Г. Формування механізму оптимізації структури капіталу та його вплив на фінансовий потенціал підприємства. *Механізм регулювання економіки*. 2010. № 3. Т. 1. С. 154-166.
6. Громова А. Є. Фінансовий потенціал, як основа формування прибутку підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 5. С. 75-78.
7. Марченко В. М., Бондар А. І. Управління фінансовим потенціалом підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6644> (дата звернення: 1.10.2023).
8. Партин Г. О., Задерецька В. І., Граціян О. В. Формування фінансового потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_1_45 (дата звернення: 5.10.2023).
9. Кузенко Т. Б., Сабліна Н. В. Методичні підходи до управління фінансовим потенціалом підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 123.
10. Разовий Б. Б., Сидорчук І. П. Програмно-модульний підхід до управління фінансовим потенціалом підприємства. *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика* : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). Хмельницький : ХНУ, 2023. С. 37-39.

REFERENCES:

1. Liakhovych L. A. Finansovy potentsial pidpryemstva: sutnist ta upravlinnia. *Infrastruktura rynku*. 2018. Vyp. 22. S. 92-98.
2. Bova V. A., Khryniuk O. S. Sutnist finansovoho potentsialu pidpryemstva. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia*. 2017. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/102585/97661>.
3. Zhytar M. O., Yarova L. S. Elementy mekhanizmu pidvyshchennia efektyvnosti finansovoho potentsialu pidpryemstva. *Biznesinform*. 2020. № 11. S. 347-355.
4. Tolpezhnikov R. O. Sutnist ta metodyka otsiniuvannia finansovoho potentsialu pidpryemstva. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*. 2013. Vyp. 2. T. 1. S. 277-282.
5. Boronos V. H. Formuvannia mekhanizmu optymizatsii struktury kapitalu ta yoho vplyv na finansovy potentsial pidpryemstva. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*. 2010. № 3. T. 1. S. 154-166.
6. Hromova A. Ye. Finansovy potentsial, yak osnova formuvannia prybutku pidpryemstva. *Infrastruktura rynku*. 2017. Vyp. 5. S. 75-78.
7. Marchenko V. M., Bondar A. I. Upravlinnia finansovym potentsialom pidpryemstva. *Efektyvna ekonomika*. 2018. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6644> (data zvernennia: 1.10.2023).

8. Partyn H. O., Zaderetska V. I., Hratiian O. V. Formuvannia finansovoho potentsialu pidprijemstva. Efektyvna ekonomika. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_1_45 (data zvernennia: 5.10.2023).
9. Kuzenko T. B., Sablina N. V. Metodychni pidkhody do upravlinnia finansovym potentsialom pidprijemstva. Aktualni problemy ekonomiky. 2015. № 4. S. 123.
10. Razovyi B. B., Sydorchuk I. P. Prohramno-modulnyi pidkhid do upravlinnia finansovym potentsialom pidprijemstva. Finansovi aspekty rozvytku ekonomiky Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka : zbirnyk naukovykh prats zdobuvachiv vyshchoi osvity i molodykh uchenykh / red. kol. : N. A. Khrushch, R. S. Kvasnytska, I. V. Forkun ta inshi (vidp. red. N. A. Khrushch). Khmelnytskyi : KhNU, 2023. S. 37-39.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF FINANCIAL POTENTIAL MANAGEMENT OF ENTERPRISE

SYDORCHUK Ivanna, ROGATIUK Vadym
Khmelnitskyi National University

Based on the research and generalization of theoretical provisions and practical experience in the field of financial management, a scientific and methodological basis for solving the problem of building a system for managing the financial potential of the enterprise is proposed. The main tasks of the enterprise's financial potential management system are: collection, analysis and assessment of information; preparation of options for solutions to outlined tasks; quantitative and qualitative assessment of decision possibilities and forecasting of consequences; determination of the optimal rational solution; management decision; formalization of management decision; the program of increasing and effective use of financial potential; controlling the process of implementation of the program of increase and use of financial potential. The structural content of the process of forming the mechanism for managing the financial potential of the enterprise includes five program modules: analysis of financial activity (evaluation of dynamics, activity, factor analysis of its effectiveness); determination of directions of development and improvement of the efficiency of financial activity; preparation of a set of measures to increase the efficiency of financial activity and alternative ways of solving it; assessment and selection of criteria for effective measures and alternative ways of their implementation; assessment of the risks of failure to achieve the planned results of implementation of measures.

Keywords: potential, financial potential, financial resources, financial management, financial potential management system